

6. Проект розвитку ринків капіталу // Міжнародний пенсійний вісник. — №17. — 18. — 2010. — С. 4—6.
7. Правила складання рейтингів цінних паперів та торговців цінними паперами Фондової біржі ПФТС — 2008. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pfts.com/files/file/files/documents/new_rating_rules.pdf.
8. Ренкінги НПФ 2011 рік // Національна асоціація НПФ та адміністраторів НПФ. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.narfa.ukrnet.biz/ua/2011_year/html.
9. Фондові ринки: Донбасенерго // Інформаційний портал про особисті інвестиції та фінанси [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://investfunds.ua/markets/stocks/Donbassjenergo>.

Статтю подано до редакції 12.10.2012 р.

УДК 338.434

К.А. Олійник, аспірант⁵
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

РОЗБУДОВА СИСТЕМИ СІЛЬСЬКОЇ КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто передумови й особливості розбудови системи сільської кредитної кооперації в Україні. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що для покращення фінансової підтримки малих сільськогосподарських підприємств України необхідно забезпечити створення сільських кредитних кооперативів для формування життєздатного конкурентоспроможного сільського господарства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: малі сільськогосподарські підприємства, сільський кредитний кооператив, система кредитної кооперації, фінансова підтримка малих сільськогосподарських підприємств.

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрены предпосылки и особенности развития системы сельской кредитной кооперации в Украине. Проведенное исследование позволяет утверждать, что для улучшения финансовой поддержки малых сельскохозяйственных предприятий Украины необходимо обеспечить создание сельских кредитных кооперативов для формирования жизнеспособного конкурентоспособного сельского хозяйства.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: малые сельскохозяйственные предприятия, сельский кредитный кооператив, система кредитной кооперации, финансовая поддержка малых сельскохозяйственных предприятий.

ANNOTATION. The article discussed prerequisites and characteristics of rural development credit cooperatives in Ukraine. This study suggests that improving financial support for small agricultural enterprises in Ukraine to ensure the establishment of rural credit cooperatives to form a viable competitive agriculture.

KEYWORDS: small farms, rural credit cooperatives, cooperative banking system, financial support for small farms.

⁵ Науковий керівник: Чирва Ольга Григорівна — канд. екон. наук, доцент

Постановка проблеми. Зміна структури економіки зумовлює необхідність подальшого розвитку всіх сегментів ринку фінансових послуг і, зокрема, формування розвинутої системи кредитної кооперації, яка сприяє підвищенню рівня довіри населення до фінансової системи держави, створює умови для сталого економічного зростання [8].

Вплив глобальних тенденцій і викликів на сучасний стан аграрної галузі вимагає її модернізації на інноваційній основі. Унаслідок непослідовності у проведенні та низької ефективності державної науково — технічної та інноваційної політики спостерігаються тенденції щодо подальшого відставання сільського господарства України від розвинутих країн світу.

Одним із завдань розвитку національної інноваційної системи є забезпечення розвитку системи сільської кредитної кооперації з метою реалізації конкурентоспроможних науково-технічних та інноваційних програм і проектів малих сільськогосподарських підприємств і сприяння створенню інноваційних структур. Саме тому, створення сільських кредитних кооперативів на локальному рівні з метою мобілізації заощаджень своїх членів для задоволення їхніх потреб у взаємному кредитуванні є складовою частиною розвитку національної інноваційної системи у сфері фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого аграрного підприємництва з урахуванням їхніх, постійно зростаючих, потреб в кредитних ресурсах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кредитної кооперації в аграрному секторі широко відображенні у вітчизняній економічній літературі, зокрема в працях В.М. Алексійчук, М.Я. Дем'яненко, О.С. Гудзь, О.В. Зленко, О.А. Кириченко, О.О. Непочатенко, А.О.Пантелеймоненко, А.А. Пожар, П.А. Стецюк, П.Т. Саблук та ін. Разом з тим, деякі передумови й особливості розбудови системи сільської кредитної кооперації потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є визначення передумов та особливостей розбудови системи сільської кредитної кооперації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Формування системи сільської кредитної кооперації в Україні дозволить концентровано мобілізувати державні фінанси, заощадження сільського населення та інші джерела фінансових ресурсів для розвитку аграрної галузі на основі процесів спеціалізації, кооперації та інтеграції.

Однією з передумов розвитку кредитної кооперації на селі можна вважати формування нових структур в аграрному секторі економіки України, що є результатом проведення аграрної реформи 90-х років. Однак, найбільшим стримуючим фактором розвитку створених малих сільськогосподарських підприємств є нестача фінансових ресурсів і неефективна державна підтримка. Збільшення обсягів товарного виробництва аграрних підприємств, у першу чергу, залежить від їх доступного кредитування, але для малого агропідприємництва банківський кредит і досі залишається малодоступним.

Завдяки розвитку сільської кредитної кооперації можна забезпечити доступність фінансових послуг для малих сільськогосподарських підприємств і сільського населення, підвищити рівень їх добробуту та купівельної спроможності; залучати кошти до кредитної системи держави; підвищити рівень активізації діяльності сільського населення і територіальних громад.

Можливості швидкого виникнення і нарощування обсягів виробництва продемонстрували кооперативи. Їх позитивний і негативний досвід, безумовно, слід врахувати для розвитку малих сільськогосподарських підприємств України [5, с. 9].

Увесь же світовий досвід стверджує, щоб вижити селу, селянину, як повітря, потрібна кооперація. Самим селянам створити матеріальну базу кооперативів неможливо, тому їх партнером має виступати держава. Це є незаперечними фактом і про це свідчить досвід країн Європи, Канади, США, Австралії [6].

З метою розбудови системи сільської кредитної кооперації в Україні необхідно проаналізувати фінансовий стан функціонуючих кредитних кооперативів на селі та взяти до уваги зарубіжний досвід розвитку систем кредитної кооперації, а також провести навчальні семінари, тренінги, міжнародні обміни для керівників і спеціалістів за участю кваліфікованих національних і зарубіжних спеціалістів, сільських дорадчих служб і науковців.

Розвиток сільської кредитної кооперації, як форми фінансово-кредитної підтримки, дрібного сільськогосподарського товаровиробника забезпечить:

- покращення стану агропромислового комплексу;
- підвищення зайнятості та рівня доходів сільського населення;
- розвиток сільських територій;
- формування середнього класу та вирішення соціальних проблем сільських поселень;
- розширення доступу до кредитних ресурсів як суб'єктам малого підприємництва на селі, так і іншим категоріям позичальників.

У свою чергу, на розвиток сільської кредитної кооперації впливають соціальні, економічні, політичні та правові фактори.

Відомо, що кредитну систему формують сукупність банків та інших фінансово-кредитних установ, які мобілізують тимчасово вільні грошові кошти та за допомогою форм і методів кредитування реалізують їх через механізм кредитних відносин.

Однак існують такі негативні фактори та тенденції, що стримують поступальний розвиток системи сільської кредитної кооперації:

1. недосконалість законодавства, що регулює діяльність суб'єктів системи кредитної кооперації, зокрема обмеженість можливостей у наданні фінансових послуг членам кооперативу;
2. недостатня поінформованість сільського населення про діяльність кредитних кооперативів;
3. відсутність у кредитних кооперативів можливостей для доступу суб'єктів малого підприємництва та фермерських господарств до дешевих і довгострокових фінансових ресурсів, а також до мікрокредитування; інфраструктури, необхідної для забезпечення ефективного функціонування системи кредитної кооперації на селі;
4. не адаптованість законодавства України, що регулює ринок кооперативного кредитування, до законодавства Європейського Союзу;
5. низький рівень професійної діяльності і технічної оснащеності переважної більшості кооперативів;
6. нестійкий фінансовий стан частини кредитних кооперативів, відсутність дієвого механізму підтримання їх фінансової стабільності та гарантування вкладів їх членів, зокрема на засадах саморегулювання [132].

Первинна ланка системи сільської кредитної кооперації має бути представлена сільськими кредитними кооперативами, які створюються та функціонують поблизу місця проживання та господарської діяльності своїх членів і надають їм кредити за вигіднішими, простішими та швидшими умовами, порівняно з комерційними банками.

До переваг кооперативного кредиту для малих сільськогосподарських підприємств слід віднести:

- члени сільського кредитного кооперативу є одночасно його клієнтами та пайовиками, які і контролюють його діяльність;
- проста процедура та невисокі затрати часу на оформлення кредиту;
- оцінка кредитоспроможності позичальника за урахуванням його особистих якостей і рентабельності продукції, яку він виготовляє;
- вигідне для позичальника забезпечення кредиту (порука, особиста довіра, застава рухомого майна);
- нижчі процентні ставки за кредитами, порівняно з комерційними банками;
- оперативність надання кредитних коштів;
- територіальна прилегливість членів до функціонування сільського кредитного кооперативу;
- солідарна відповідальність членів сільського кредитного кооперативу, певним чином стимулює до своєчасного повернення кредиту.

Основне завдання сільського кредитного кооперативу полягає в тому, щоб організувати локальний ринок кредитних ресурсів для малих сільськогосподарських підприємств, які функціонують у районі його діяльності.

Організація діяльності сільських кредитних кооперативів заснована на принципах самоуправління, рівності членів, найбільш прийнятна до забезпечення потреб малого агробізнесу у порівнянні з іншими фінансово-кредитними інститутами. Таким чином, завдяки участі в сільському кредитному кооперативі малі сільськогосподарські підприємства зможуть ефективно розвиватися за рахунок доступу до необхідних їм кредитних ресурсів.

Основною місією діяльності сільських кредитних кооперативів є організація кредитної діяльності, а саме операцій з надання позик дрібному сільськогосподарському товаровиробнику. Тут важливим є забезпечення його членів раціональним користуванням послугами кооперативу і можливістю отримувати своєчасну корисну інформацію про його діяльність. А якщо члени сільського кредитного кооперативу отримують прибутки від своєї діяльності за рахунок своєчасного отримання позикових коштів у потрібному обсязі, то діяльність кооперативу можна вважати ефективною.

Діяльність сільських кредитних кооперативів повинна спрямовуватися на:

1. нарощування обсягів надання кредитних ресурсів і розширення спектру надання послуг членам СКК;
2. надання послуг своїм членам за собівартістю для забезпечення їхніх господарських потреб;
3. нарощування кількості членів і збільшення загального фонду сільських кредитних кооперативів;
4. сприяння розвитку підприємницької ініціативи своїх членів;

5. оновлення матеріально-технічної бази малих сільськогосподарських підприємств;
6. застосування новітніх інформаційних технологій у діяльності СКК;
7. підвищення якості прийняття управлінських рішень;
8. проведення інформаційно-консалтингових міроприємств серед членів і робота по залученню зовнішніх інвесторів;
9. сприяння розвитку сільських територій і підвищення зайнятості і життєвого рівня сільського населення;
10. розвиток партнерства як елемента системи сільської кредитної кооперації.

Сьогодні, питання сільської кредитної кооперації законодавчо не врегульоване. Вважаємо, що правовий статус сільських кредитних кооперативів слід визначити шляхом внесення, відповідних адекватним умовам сьогодення, змін до Законів України «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про кооперацію», «Про кредитні спілки», «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» [1—3].

Так, зокрема ст. 2 “Види кооперативів” Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» слід доповнити таким змістом: «сільський кредитний кооператив — заснована на кооперативних принципах юридична особа, створена шляхом добровільного об’єднання фізичних та/і юридичних осіб, які зайняті у сільському господарстві та проживають у прилеглий до кооперативу сільській місцевості, з метою задоволення кредитних потреб своїх членів і здійснення спільної діяльності, спрямованої на покращення свого фінансового стану й подальшого розвитку, шляхом надання послуг своїм членам на доступніших умовах».

Однак, вважаємо за доцільне ухвалення окремого Закону або Концепції «**Про розвиток системи сільської кредитної кооперації**», яка передбачатиме: організаційні, економічні, соціальні основи створення та функціонування сільських кредитних кооперативів; можливі їх види та порядок створення; участь у сільських кредитних кооперативах фізичних та юридичних осіб; можливість створення багаторівневої системи сільської кредитної кооперації; можливості формування фондів сільських кредитних кооперативів; структуру управління сільськими кредитними кооперативами; умови реалізації кредитної та депозитної політики сільських кредитних кооперативів; порядок реорганізації та ліквідації; взаємодію сільських кредитних кооперативів з іншими організаціями; державне регулювання та підтримку сільських кредитних кооперативів.

Сьогодні процес розвитку сільської кредитної кооперації відбувається без логічної послідовності та направленості. Звичайно, в державі здійснюються деякі заходи для підтримки розвитку сільської кредитної кооперації, але вони не є програмно-цільовими, часто непідкріплені соціально-економічним обґрунтуванням їх необхідності. Все це зумовлює необхідність розробки механізму створення та функціонування сільських кредитних кооперативів.

Створення сільського кредитного кооперативу — це комплекс заходів, які слід проводити планомірно і послідовно. Зазвичай воно починається з ініціативи одного або кількох людей, які володіють організаційними здібностями, досвідом роботи з фінансовими документами, ентузіазмом, практичністю, вірністю справі і рішучістю здійснити свій проект. Надалі дані люди сформулюють

ініціативну групу, яка й почне розробляти проект майбутнього сільського кредитного кооперативу. Послідовність етапів створення сільського кредитного кооперативу представлена в табл. 1.

Таблиця 1

ЕТАПИ СТВОРЕННЯ СІЛЬСЬКОГО КРЕДИТНОГО КООПЕРАТИВУ

№ п/п	Етапи створення сільського кредитного кооперативу
<i>Підготовчий етап</i>	
	Створити ініціативну групу (5—8 осіб)
	Провести дослідження та аналіз доцільності створення кооперативу (скласти бізнес-план)
	Розробити план заходів по створенню сільського кредитного кооперативу та провести агітаційну роботу з потенційними його членами
	Провести перші організаційні збори та сформувати організаційний комітет
	Визначити коло потенційних членів та територіальні межі діяльності кооперативу, а також визначити банк для відкриття розрахункового рахунку
	Підготувати необхідні приміщення та обладнання для роботи кооперативу
	Визначити основні цілі та задачі кооперативу
	Обґрунтувати й визначити розміри пайових та вступних внесків, фондів кооперативу та повноваження органів управління
	Залучити до роботи в кооперативі спеціалістів з навиками та досвідом роботи у фінансово-кредитних установах
<i>Установчий етап</i>	
	Провести загальні збори з оформленням усіх необхідних документів
	Затвердити статут кооперативу та оформити установчі документи
	Вибрати органи управління і контролю кооперативу
	Зареєструвати кооператив та поставити на облік у податкових органах
	Виготовити печатку та відкрити розрахунковий рахунок

Отже, сільський кредитний кооператив виступає інструментом задоволення потреб своїх членів, з одного боку — у видачі необхідних кредитів, а з другого — у розміщенні тимчасово вільних коштів. Коло діяльності сільських кредитних кооперативів зводиться до: управління власними і залученими коштами та позиками своїх членів, інформування й навчання своїх членів, контроль за здійсненням фінансових операцій, нарощування авторитету та довіри до кооперативів у сільській місцевості.

Важливість розвитку системи сільської кредитної кооперації підкреслюється на міжнародному рівні. Так, Генеральна Асамблея ООН у 2012 році проголосила гаслом Міжнародного року кооперативів: «Кооперативи будують краще суспільство», тим самим підкреслюючи соціально-економічне значення кооперативів у розвитку країн світу [7].

Висновки з даного дослідження. В сучасних умовах реформування економіки України значна роль відводиться вдосконаленню фінансово-кредитного забезпечення та обслуговування сільськогосподарських товаровиробників, у тому числі й малих сільськогосподарських підприємств. У зв'язку з цим повинна звертатися увага на формування ефективної системи сільської кредитної кооперації, як сукупності взаємодіючих кооперативних структур, які реалізують кредитні відносини з метою забезпечення фінансових потреб суб'єктів малого і середнього підприємництва на селі.

Становлення та розвиток сільської кредитної кооперації повинні розглядатися як комплексні заходи з формування функціональної системи, яка включатиме в себе тісні взаємозв'язки між її складовими по всіх рівнях ієрархії. Найважливішим аргументом на користь розвитку сільської кредитної кооперації є те, що вона дасть змогу акумулювати та сконцентрувати фінансові ресурси суб'єктів малого підприємництва і населення на селі, без значної державної фінансової підтримки, та спрямувати їх роботу на покращення своєї господарської діяльності. А сільський кредитний кооператив може стати повноцінним учасником кредитної системи з притаманними лише для нього набором характеристик.

Література

1. Закон України «Про кооперацію» № 1087-IV від 10.07.2003 року [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про кредитні спілки» № 2908-III від 20.12.2001 року [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» № 2982-IV від 18.10. 2005 року [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» № 469/97-ВР від 17.07.1997 року [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Збарський В.К. Малі підприємства: погляд на проблему / [В.К. Збарський, О.М. Варченко, М.П. Канінський, Я.С. Янишин] // Економіка та управління АПК: Зб. наук. праць. — Біла Церква, 2010. — Вип. 2 (71). — С. 5—11
6. Молдаван Л. Українського села не буде, якщо не буде сільської кооперації [Електронний ресурс] / Л. Молдаван // Режим доступу до журн.: <http://www.zerno.org.ua>
7. Офіційний сайт Організації об'єднаних націй [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.un.org/ru>
8. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку системи кредитної кооперації» № 321-р від 7.06.2006 року [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Статтю подано до редакції 11.10.2012 р.